

УДК330.556:330.332:338.43

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Ксьонжик І.В., к.е.н., доцент,
Миколаївський державний
аграрний університет

Розкрито сутність економічної категорії «соціальні інвестиції»; визначено специфічні риси інвестиційного соціального проекту; досліджено основні показники ефективності соціального інвестування.

Раскрыта сущность экономической категории «социальные инвестиции»; определены специфические черты инвестиционного социального проекта; исследованы основные показатели эффективности социального инвестирования.

The essence of economic categories «social investments», defined by specific features of social investment project to study the main indicators of social investment.

Постановка проблеми. Існуюча вітчизняна законодавча база на чолі з основним законом – Конституцією, проголошують Україну як соціальну державу [1]. Таким чином, ринкова економіка передбачає узгодження і врахування інтересів всіх соціальних груп населення при розробці та реалізації державної макроекономічної політики, орієнтацію на споживчий попит діяльності всіх корпорацій та підприємств, в тому числі і аграрних. Разом з тим, від проголошення до реального практичного переходу до соціальної держави необхідна довгострокова державна соціальна політика, орієнтована на здійснення прав суспільства і людини на розвиток, на їх участь в цьому розвитку та забезпеченні можливостей привласнення результатів. Натомість на сьогоднішній день держава не в змозі вирішити всі соціальні проблеми. Визнання того, що держава не може одноосібно забезпечувати гарантії своїм громадянам при реалізації потреб розвитку людського капіталу, зумовило необхідність пошуку суб'єктів господарювання, здатних запобігти стихійному розвитку цього процесу і зниженню людського потенціалу країни. Особливо це стосується розвитку сільських територій.

Аналіз досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблем здійснення соціального інвестування, визначення його понятійної та методологічної бази зробили такі відомі вчені – економісти, як І.А. Бланк, О.Ю. Єрмаков, С.О. Корецький, В.Я. Месель – Веселяк, Ю.М. Новіков, П.Т. Саблук, М.П. Сахацький, К.І. Якуба. Проте концептуальним питанням розвитку соціального інвестування саме в аграрній сфері було приділено недостатньо уваги.

Метою проведеного дослідження стало розкриття змісту, структури та специфічних особливостей соціального інвестування в аграрній сфері.

Результати дослідження. Україна після розпаду Радянського Союзу отримала у спадок потужну соціальну інфраструктуру, яка складалась з розвинутої мережі об'єктів соціально-культурного призначення, в тому числі і в сільській місцевості, що фінансувалась державою. Проте загальний рівень їх матеріально-технічної бази, оснащеність сучасним обладнанням були дуже низькими в порівнянні з країнами з розвинутою ринковою економікою. Причина полягала в недостатності фінансових вкладень у соціально-культурну сферу.

Сучасний стан соціальної сфери країни характеризується як кризовий. Статус національної загрози набули стан здоров'я населення, освітній та інтелектуальний рівень української науки, падіння науково-технічного потенціалу, культурного рівня громадян. Для зміни ситуації в позитивну сторону органам державної влади необхідно не тільки здійснити негайну передачу частини своїх повноважень з утримання та відновлення соціальної інфраструктури суб'єктам господарювання, але й на державному рівні переоцінити роль вкладень у соціальну сферу, розглядаючи їх як вигідні інвестиції. Особливо це стосується функціонування соціальної інфраструктури у сільській місцевості, оскільки вона знаходиться у найгіршому стані в порівнянні з міською [2].

Соціальні інвестиції, як і матеріальні блага, сприяють утворенню національного продукту, оскільки метою будь-якої економіки є задоволення людських потреб з допомогою матеріальних, духовних чи інших благ.

Соціальні інвестиції в аграрній сфері представляють собою довгострокові вкладення коштів у соціальну сферу з метою поліпшення якості життя селян за допомогою створення нових технологій і механізмів розподілу прибутку суб'єктами аграрного господарювання серед різних груп населення сільських територій з урахуванням їх потреб. В рамках обмеженості коштів, що виділяються на соціальний розвиток, в конкретних соціально - економічних умовах кінцевою метою системи соціального забезпечення можна вважати досягнення різними групами суспільства споживання на рівні, що забезпечує не тільки існування, але й соціальний і духовний прогрес, задоволеність якістю життя при оптимальному поєднанні форм і методів забезпечення для кожної людини.

Крім того, соціальні інвестиції аграрних підприємств можуть розглядатися у якості матеріальних, технологічних, управлінських чи інших ресурсів, а також фінансових коштів компаній, що направляються за рішенням керівництва на реалізацію соціальних програм, розроблених з урахуванням інтересів основних внутрішніх і зовнішніх зацікавлених сторін, що в стратегічному відношенні суб'єктом господарювання буде отримано певний соціальний та економічний ефект.

Суб'єктами соціальних інвестицій в аграрній сфері виступають вітчизняні та іноземні приватні комерційні й некомерційні структури, окремі фізичні особи. Метою здійснення соціального інвестування для них

є підвищення рівня та якості життя сільських мешканців, як працівників даних суб'єктів, так і сторонніх осіб, за допомогою задоволення їх матеріальних, духовних і соціальних потреб [3].

Соціальні інвестиції визначаються інвестиційним кліматом в регіоні (наявність регіонального інвестиційного законодавства, інвестиційний потенціал, рівень інвестиційного ризику), параметрами макроекономічної та мікроекономічної політики, що запланована і здійснюється (довгострокові програми модернізації економіки, патентна політика, система сертифікації виробів, надання податкових пільг і субсидій тощо), станом соціального розвитку суспільства (рівень життя населення, спосіб життя, здоров'я і тривалість життя) та бюджетними обмеженнями (наявність налагодженого механізму бюджетних пріоритетів).

Управління соціальними інвестиціями має складну суб'єктно-об'єктну організацію. Інвестиційний соціальний проект аграрних підприємств, як об'єкт управління, характеризується специфічними рисами:

1) витрати, що значно перевищують доходи за розміром і формою прояву;

2) період від початку вкладень до моменту отримання вигод відрізняється більшою тривалістю в порівнянні із вкладеннями в фізичні або фінансові активи;

3) соціальні інвестиційні проекти відрізняються високою чутливістю до часу (темпоральність). В кожному соціальному інвестиційному проекті існує часовий інтервал, на якому вкладення забезпечують найвищу віддачу від проекту;

4) соціальні інвестиційні проекти мають властивість посилення ефектів.

Серед якісних критеріїв, на основі яких здійснюється відбір соціально-орієнтованих інвестиційних проектів, присутні і критерії поліпшення інвестиційних характеристик, і критерії накопичення людського капіталу. Зокрема, в якості позитивних соціальних ефектів, пов'язаних з реалізацією таких інвестиційних проектів, враховуються наступне:

а) підвищення рівня зайнятості населення;

б) підвищення рівня охорони здоров'я (якості послуг, що надаються та їх доступність для населення);

в) збереження і розвиток науково-технічного потенціалу;

г) підвищення рівня, якості освіти і його доступності для населення;

д) розвиток соціальної інфраструктури;

е) підвищення рівня забезпечення населення житлом;

ж) створення і поліпшення транспортної інфраструктури;

з) поліпшення екологічної ситуації, застосування технологій, що забезпечують мінімальний негативний вплив на зовнішнє середовище [4].

Для будь-якого проекту ефективність виражається відношенням отриманого результату до здійснених затрат. Економічна ефективність, як

кінцевий результат господарської діяльності, може характеризуватися вартісними або натуральними показниками. Що стосується соціальних інвестицій, економічна ефективність відображає тільки одну частину загальних показників ефективності. Іншу частину відображають показники соціальної ефективності соціальних інвестицій. Існують чотири основні показники ефективності соціального інвестування:

• соціальний ефект, що характеризує ступінь задоволеності населення якістю життя. Соціальний ефект визначається як економічними або статистичними, так і соціологічними показниками: зміною співвідношення бюджетів домогосподарств від споживання до заощадження, зростанням кількості дітей в сім'ях, підвищенням освітнього рівня населення, задоволеністю соціальним статусом або фінансовим становищем. Основний показник – підвищення якості життя людей в результаті соціальної інвестиційної діяльності;

• соціальна ефективність – показник, що визначає підвищення рівня життя людей. Показники соціальної ефективності дають уявлення про кількісну сторону досягнутих соціальних цілей, заради яких соціальний інвестиційний проект розроблявся і здійснювався: виникнення додаткових соціальних послуг, зміна індексу споживчих цін, забезпеченості житлом, зменшення безробіття, збільшення народжуваності і зниження смертності;

• соціально-економічна ефективність – показник, що дає уявлення про економічну ефективність інвестиційних вкладень в соціальну сферу з урахуванням досягнутого соціального ефекту. Показники соціально-економічної ефективності визначаються слідом за соціальним ефектом через збільшення фізичного обсягу послуги, зменшення вартісної оцінки послуги, зниження поточних витрат установ соціальної сфери, збільшення числа відвідувань розважальних заходів, зниження виплат по безробіттю – спектр показників достатньо великий;

• економічна ефективність – показник, що відображає економічну ефективність проекту на основі співвідношення результатів до витрат. Економічна ефективність соціальних інвестицій ґрунтується на мінімізації витрат по їх розробці та здійсненню: абсолютні (різниця між сумою капіталовкладень і грошовою оцінкою його результатів), відносні (відношення грошової оцінки результатів і сукупних витрат), тимчасові (період повернення інвестицій) [3].

В області соціальних інвестицій в Україні існують проблеми, пов'язані з інституційною недосконалістю: держава формує недостатньо ефективні правові та соціальні інститути, а суб'єкти господарювання змушені в таких випадках виконувати її функції, здійснюючи значні соціальні інвестиції, і, тим самим, частково «заміщати» державу в соціальній сфері. Враховуючи кризові явища, які час від часу відбуваються в аграрній сфері, подібна лінія розвитку може погіршувати конкурентоспроможність суб'єктів господарювання АПК на внутрішніх та зовнішніх ринках. Ця інституційна

